

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

İdeal, Fonksiyonel ve Disiplinlerarası Program Sorunu

Alaeddin Yalçınkaya

Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

İdeal, Fonksiyonel ve Disiplinlerarası Program Sorunu

Alaeddin YALÇINKAYA*

Uluslararası İlişkiler programlarının düzenlenmesinde, aslında diğer bölümlerde de yaşandığı gibi iki temel hareket noktası çatışmaktadır: Hazırlanan program ile mevcut koşullarda en donanımlı uzman yetiştirmek, böylece alanında ideal eğitime ulaşmaya çalışmak; diğer taraftan gelişen uluslararası ekonomik ilişkilerin eleman ihtiyacını karşılamak, mezunların ilişkilerin geliştiği uluslararası arenada daha kolay iş bulmasını sağlamak. Hemen belirtelim ki ilk bakışta birbirine zıt gibi görünen bu iki görüşün ne kadar birbiriyle çeliştiğini sorgulamak birçok sorunun çözümünü kolaylaştıracaktır.

Herhangi bir eğitim kurumunun, mezunlarının geleceğini hesaba katmadan, sadece "eğitim için eğitim" görüşüne dayanarak başarılı olması çok zordur. Özellikle geniş kitlelere hitap eden ve kamu bütçesinden finanse edilen veya eğitimden yararlananların maliyetini ödediği kurumlarda bu gerçek daha belirgindir. Ülkemizde ve dünyada herhangi bir programa katılmayı düşünenlerin çoğunluğu, sözkonusu eğitimin kendi geleceğini nasıl etkileyeceği sorusunu öncelikle ve genellikle sormaktadır.

Uluslararası İlişkiler bölümü mezunlarının çok az bir kısmının hariciye mesleğinde veya bu alandaki eğitim yahut stratejik araştırma kurumlarında görev yapabileceği açıktır. Bu durumda, bölüm mezunları çoğunluğunun kamu ve özel sektöre ait ekonomi ve yönetim alanlarında geleceği ve iş hayatı şekillenecektir. Ancak, Uluslararası İlişkiler disiplini almış olan bir işletmeci veya kamu görevlisi ile Kamu Yönetimi veya İktisat yahut İşletme disiplini almış olanların birikimleri dikkate alındığında, ülkelerarası ilişkilerin hızla geliştiği günümüzde farklı görev, sorumluluk ve araştırma alanları olmaktadır.

Girişteki çeliştiği görünümü veren iki hareket noktasını şu soruyla somutlaştıralım: Fonksiyonel yani mezunları için daha iyi gelecek hazırlayan bir Uluslararası İlişkiler programı, acaba Uluslararası İlişkiler temelinden uzaklaşmış mıdır?

---

* Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.

Bu soruya cevap vermeden önce şu soruyu da sormamız gerekmektedir: Ekonomi, İşletme, Maliye, Kamu Yönetimi, Uluslararası Ekonomi ve Uluslararası İktisat gibi alanlarda temel kavramlar ile asgari bilgi düzeyine sahip olmayan bir Uluslararası İlişkiler uzmanı ne kadar başarılı bir uzman kabul edilebilir?

Aynı soruyu diğer bölüm mensuplarının da kendilerine sormaları gerekmektedir: Uluslararası İlişkiler kavramlarından habersiz, siyasi düşüncenin evrimindeki belli başlı düşünürlerin isimlerini ve görüşlerini duymamış, uluslararası sistemin hangi evrelerden geçerek günümüzdeki biçimi aldığı ve nereye yönelmiş olduğu konusunda donanıma sahip olmayan işletmeci veya iktisatçı ne kadar başarılı olabilir?

Bu sorular objektif olarak değerlendirildiğinde, Uluslararası İlişkiler ile Kamu Yönetimi, İktisat, İşletme gibi farklı bölümler, farklı bölüm olma özelliğini ve değişik bir fonksiyonu olduğu gerçeğini korumakla birlikte, her biri diğerleri için vazgeçilmez öneme sahiptir. Bu gerçekten hareketle, "servis dersleri" olarak adlandırılan komşu bölüm dersleri, İİBF benzeri fakültelerin bütün bölümlerinde ilk dört dönemi boyunca yoğun ve zorunlu olarak programa alınmalıdır. Bu alanda bölüm kararı ile birlikte fakülte kararına ihtiyaç olup, bu toplantının sonuç bildirisi ilgili dekanlıklara ulaştırılmalıdır.

Öte yandan genel olarak çağdaş eğitimin ulaştığı önemli bir özellik olarak "disiplinlerarası" düzey de dikkate alınmalıdır. Bir dış politika uzmanının asgari iktisat bilgisine gereksinim duyması gibi, uzmanlık alanı ile ilgili yönetim ve ekonomi dışındaki konularda da belirli bir bilgi birikimi olmasının yolu açılmalıdır. Ekonomisi sadece bir ürüne dayalı olan ülkenin dış politikasını analiz ederken, o ürünün ekonomik değeri yanında biyolojik özellikleri konusunda da belirli bir bilgi birikimine ihtiyaç olacaktır. Tıpkı, tümörlerin yok edilmesi konusu kanser araştırmaları uzmanının alanına girdiği halde, bu alanda optimum başarıya ulaşmak için tıp bilimleri yanında fizik bilimlerinde de asgari bilgiye ihtiyaç olduğu gibi.

Belirtmek gerekir ki disiplinlerarası bu ihtiyaç sadece sosyal bilimlerle sınırlı olmayıp bütün alanlarda geçerlidir. Örneğin merkezi güçlerin bölgemizdeki politikalarının temelinde enerji konusu vardır. Nükleer enerji, fosil enerji kaynakları ve boru hatları başta gelen çatışma konusu olarak gündemdeki yerini korumaktadır. Bu alanda uzmanlaşmak isteyen bir Uluslararası İlişkiler mensubunun lisans veya yüksek lisans programlarında, mühendislik fakültelerinin ilgili birimlerinden ısı ve enerji ile ilgili temel bilgileri edinmesini sağlayacak dersleri almasının da önü açılmalıdır.

Her programda yer alması gereken temel ve seçimlik dersler hazırlanırken, seçimlik dersler genellikle liste halinde verilip, bu liste ile sınırlı kalınmaktadır. Disiplinlerarası eğitim gerçeğinden hareketle, sunulan derslerin yanında eğitim programı süresi içerisinde son derece sınırlı kredide olmak üzere fakat alan bakımından hiçbir sınırlama sözkonusu olmaksızın öğrencinin istediği dersi almasının yolu açılmalıdır. Bir Uluslararası İlişkiler bölümü öğrencisinin Mimarlık, Mühendislik, Güzel Sanatlar, Tıp veya diğer pozitif bilimlerden kendi istediği örneğin toplam dört kredilik giriş dersi almasının yolunun açılması, bu bilim dalının gelişmesinde önceden tahmin edilmeyen ilerlemelere neden olabileceği gibi, uygulamada da önemli gereksinimleri karşılayacak elemanların yetişmesini sağlayacaktır. İlk bakışta hiçbir ilişki kurulamayacak olan bir bilim dalından alınan dersler, büyük bir ihtimalle dersi seçen öğrencinin kişisel hobilerini tatmin edecektir ki bunun da görünür ve görünmez yararı ve sonuçları olacak ancak herhalde sorumluluk dersi seçen kişinin tercihinde olacaktır.

Genel olarak bir araştırmacının ilk bakışta uzmanlık alanı dışında olduğu görülen bir faaliyetinin gerçekte o alanla ilgili olup olmadığını saptamak, ilgi ile birlikte bilim dallarını geliştirmek disiplinlerarası seçeneklerle gerçekleşir. Bir Uluslararası İlişkiler Uzmanı aynı zamanda bir enstrümanı gayet iyi çalabilir, bu alanda yayın yapabilir, yahut profesyonel ressam veya spor yorumcusu olabilir. Bunun gibi bir kanser uzmanı aynı zamanda nükleer fizik araştırmalarına girebilir, hangi ışın bileşenleri ile kanser tümörünü yok edeceğine böylece ulaşabilir.

Bir Kamu Yönetimi uzmanı, aynı zamanda elementler üzerinde çalışıp, sıkışan gazların ortaya çıkardığı enerjiden hareketle baskıya maruz kalan kamu görevlilerinin veya halkın tepki ve davranışlarını çözümlerabilir.

İlk bakışta anlamlı olabilecek disiplinlerarasındaki ilişkilerin yanında hiçbir anlamı olmayan (olmadığı zannedilen) alanlarda çalışmak isteyenlere de, bırakalım bu ilişkileri kendileri bulsun, kimsenin bilmediklerini ortaya çıkarma fırsatı yakalasin. Sonuçlar hemen alınmasa bile zamanla ortaya çıkabilecektir.

Batı üniversitelerinde daha lisans aşamasında disiplinlerarası sistem yaygınlaşmakta, mesela bir İşletme öğrencisi, İşletme ile ilgili temel ve tali derslerin yanında belirli sayıdaki dersini istediği alandan (mühendislik, tıp, hukuk, güzel sanatlar gibi) alabilmektedir. Her bir hukukçunun tıp, sanat, mühendislik gibi alanları ikinci uzmanlık alanı olarak seçmesi ile bu alanların hukuki sorunları daha sağlıklı çözülecek, bu arada hukuk teorisi ve uygulaması da daha gelişecek ve zenginleşecek-

tir. Farklı ve ilk bakışta ilgisiz bilim dalları arasındaki ilişkiler örneği Uluslararası İlişkiler ile diğer bütün bilim dalları arasında farklı açılardan kurulabilir ki bunu da esas kuracak ve geliştirecek olan seçme hakkına sahip olan öğrenciler olacaktır.

Muhtemel yasa veya yönetmelik düzenlemelerinde bu gibi gerçeklerin dikkate alınması konusunda Uluslararası İlişkiler, bu toplantı aracılığı ile de öncü rol oynayabilir. Esasen bu tür öneriler daha önce de gündeme gelmiş, bu alanda belirli bir aşamaya varılmıştır. Ancak geniş anlamıyla disiplinlerarası uygulamaya henüz geçilmemiş, farklı bilim alanlarından ders seçimi yönünde uygulama başlamamıştır. Belki özel üniversitelerin bu alanda öncü rolleri sözkonusu olabilir.

Yasal düzenlemelerin dikkate alınmadığı bu önerilerin yanında genel olarak bütün eğitim sistemimiz özel olarak Uluslararası İlişkiler bölümü açısından ülkemizdeki önemli bir eksiklik sözkonusudur: Komşu ve bölge ülkelerinin dilini öğretmek ve öğrenmek konusu.

21. yüzyılın gerçekleri dikkate alınarak akademik personel ile lisans ve lisansüstü öğrencilerin İngilizce, Fransızca ve Almanca dışındaki diğer dillerle de üniversitelerde yaygın ve programlı bir biçimde yetiştirilmesi her geçen gün daha zorunlu hale gelmektedir. Bunların öğrenimini teşvik edecek bir program için, dillerin seçiminde yahut teşvik edilmesinde göz önünde bulundurulması gereken bir "puanlama sistemi" önerilmektedir. Bu puanlama sistemine göre hangi dilin ülkemiz açısından ne kadar önemli olduğu ortaya konulacak ve önem sırası dikkate alınarak daha fazla personelin bu dili öğrenmesi sağlanacaktır.

Komşularımızın dilleri konusundaki eksikliklerimiz, değil Türkiye gibi bölgesel güç mevkiinde bulunan bir ülke için sıradan bir devlet için bile büyük bir yoksulluk olarak karşımızda durmaktadır. Bulgarca, Yunanca, Arapça, Farsça, Gürcüce, Ermenice, İbranice ve Rusça bilen, bu dillerde yayınları izleyip, değerlendiren ve ülkemizin güvenlik, dış politika ve ekonomi stratejilerinin oluşumuna katkıda bulunan yeterli sayıda elemanın yetişmesi son derece önemlidir. Aynı durum Çince, Japonca, İspanyolca ve İtalyanca gibi diller için de geçerlidir. Komşuları bakımından Türkiye'den daha şanssız bir ülke bulunabileceği düşünülemez. Ancak iyi bir planlama ile mevcut durumun Türkiye'nin şansı veya fırsatları olarak değerlendirilmesi gerekir.

Yabancı dil seçimindeki ölçütler ve puanları konusundaki örnek öneri tablomuz şöyledir:

Her bir devletin resmi dili için	5 taban puan
Dünyada kaç kişi tarafından konuşulduğu	Her 20 milyon için 1 puan
Patent, bilimsel dergilerde yayınlanmış makale sayısı	Her 10.000 eser için 1 puan
Resmi dil olarak kullanan ülkelerin ekonomik gücü	Dünya ticaretindeki pay yüzdesi kadar puan
Avrupa Birliği üyesi ülke dili	10 puan
Komşu ülke dili	10 puan
Türkiye'nin dış ticaretindeki yeri	Her 1 milyar dolar için 5 puan
Diğer özellikler	Özelliğin durumuna göre

Üç Batı dili dışındaki diğer küresel öneme sahip diller ile komşu diller konusundaki önerimiz aslında genel eğitim sistemini ilgilendirdiği halde, bu alanda da Uluslararası İlişkiler bölümü öncü rol oynayabilir. Bu tablodaki puanlama dikkate alınarak ve esnek bir uygulama ile coğrafi yakınlık avantajlarından da yararlanarak önümüzdeki beş yıl içinde yetiştirilecek 100 Uluslararası İlişkiler uzmanının Batı dilleri yanında veya Batı dillerinden önce örneğin 10'ar kişinin Rusça, Çince, Japonca, İspanyolca, Arapça; 5'er adedinin Bulgarca, Yunanca, Gürcüce, Farsça, Ermenice, İbranice ve benzeri dil ve miktarlarda yetiştirilmesi için ortak planlama ile işbirliği, dayanışma ve destek çareleri aranmalı ve imkanlar çerçevesinde alanın zenginleşmesi sağlanmalıdır.

Öte yandan halen bazı Uluslararası İlişkiler bölümlerindeki uygulamalar daha zengin ve yaygın hale getirilerek, örneğin:

KTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans düzeyinde Gürcüce veya Ermenice,

Trakya Üniversitesi'nde Bulgarca veya Yunanca,

Çukurova veya Akdeniz üniversitelerinde Arapça veya İbranice,

Büyük şehirlerdeki her bir üniversitede ayrı bir komşu veya dünya dilinin; seçimlik veya ikinci yabancı dil olarak programlanması konusunda ortak karar ve dayanışma sağlanmalıdır.

Belirtmek gerekir ki bölgesel ve küresel sorunlarla ilgili gelişmiş Batı ülkelerinde zengin ve kapsamlı araştırmalar yapılmakta olup, sonuçlardan hareketle yeni yaklaşımlar geliştirilmektedir. Ülkemizde lisans ve lisansüstü aşamalarda bu yayınlardan yararlanılmaktadır. Ancak, Uluslararası İlişkiler'in nihayet bir sosyal bilim olduğu gerçeği dikkate alındığında her araştırmanın ne kadar objektif olduğu da sorgulanmalıdır. Belirli ülkelerin bilimsel kurum ve yayınlarından yararlanırken, örneğin Orta Asya veya Orta Doğu'daki gelişmelere bir dereceye kadar o ülkelerin penceresinden bakmak zorunda kaldığımızı da unutmamalıyız.

Bu sakıncalı durumu aşmak için de özellikle bölge ve komşu ülkelerdeki gelişmeleri, doğrudan bölge ve komşu ülkelerin yayınlarını izleyen, gerektiğinde her vesile ile o ülkeye gidip ülke insanıyla kendi diliyle konuşup anlaşılabilir uzmanların yetiştirilmesine başlamanın çarelerine bakılmalıdır.

Disiplinlerarası gerçeği dikkatte alan bir program, Uluslararası İlişkiler analizlerinde daha zengin bir çevre ve altyapıdan hareketle daha da ideale yaklaşmış olacaktır. Dolayısıyla, fonksiyonel bir program, idealden uzaklaşmadığı gibi, disiplinlerarası da bundan uzaklaşmayıp, tamamlayıcı bir rol oynamaktadır. İdeal, fonksiyonel ve disiplinlerarası özellikler taşıyan bir program, yetiştireceği uzmanlık alanlarının gerektirdiği yabancı dili sunması nispetinde çok daha başarılı olacaktır. Uluslararası İlişkiler'de kavramsal ve teorik konuların gelişmesi bugüne kadar farklı alan ve bilim dallarının katkısıyla olduğu gibi, bundan sonra da komşu disiplinler ile farklı alan ve kültürler ile ilerlemenin temel dinamiklerini oluşturacaktır.